

Videnskabernes fakta og folkehøjskolernes gåder

Af Allan Jakobsen

Hvad skal vi med et folkeligt oplysningsprojekt? Vores tilværelse er tilsyneladende allerede fyldt med oplysninger. Videnskaberne producerer viden, og medier og uddannelsesinstitutioner videreformidler denne viden. Men oplysninger i form af faktuel viden er ikke et tilstrækkeligt grundlag for at sikre demokratiske medborgere. Folkehøjskolerne kan derfor have afgørende roller at spille for fremtidens demokrati.

Eksempel: Folkehøjskolernes rolle i klimadebatten

Klimadebatten kan tjene som eksempel på, hvorfor både videnskaber og folkehøjskoler kan være relevante aktører i at sikre et levende demokrati. Videnskaberne er afgørende for at sikre kvalitet i debatten. De kan forhindre, at debatten bliver til gætteri: om vi tror, at der er global opvarmning eller ej. I stedet for gætteri kan vi tage videnskabernes fakta i anvendelse. Men vi bliver ikke demokratiske medborgere blot ved at blive oplyst om fakta. For hvordan kan vi forholde os, hvis vi kun får faktuel viden?

- Vi kan være ligeglade. Videnskabernes fakta siger intet om, hvorfor vi skal engagere os i debatten. Fakta kan være os aldeles ligegyldige. Der opstår ikke nødvendigvis et forhold mellem disse fakta og vores livsanskuelse. Videnskabelige fakta giver ingen etik og intet engagement.
- Vi kan kede os. Vi kan have et ønske om at tage del i debatten, men bliver vi bombarderet med statistik, beregninger og prognoser kan vores replik blive et 'kedsomhedens tomme gab'. Der er hverken begejstring eller indignation i tørre tal.
- Vi kan blive modløse. Fakta kan være nådesløse, og i klimadebatten gives der sjældent opmuntrende nyheder. Det kan blive en pinsel at høre om højere temperaturer, naturkatastrofer og manglende politiske resultater. Vi kan føle os afmægtige over for situationen og derfor resignerer vi. I modløshedens ånd kan risikere at ignorere problemet og forsøge glemme vores eget ansvar.

Ligeglade, uoplagte og modløse medborgere skaber intet demokrati. Derfor har folkehøjskolerne en central rolle at spille. Folkehøjskolerne kan give andre beskrivelser af menneskelivet, end dem som findes i det videnskabelige verdensbillede.

Videnskabelig viden kan fjerne de værste fordomme og sikre, at debatter sker på et oplyst grundlag. Således skal vi ikke beklage, at det videnskabelige verdensbillede er dominerende i vores verden. Men det er afgørende, at dette verdensbillede ikke står alene. Der er mere at sige om livet. For nok kan videnskaberne levere viden om, *hvordan* verden er indrettet. Men den kan ikke fortælle *hvorfor* – hvorfor verden er os vedkommende. Hvorfor verden og livet er os vedkommende, er og bør være centrale spørgsmål for folkehøjskolerne.

I højskoletraditionen har der været indlejret et menneskesyn, som ikke lader menneskelivet indfange af videnskabelige definitioner. Højskolebevægelsen har insisteret på, at livet er for komplekst og for gådefuldt til at kunne beskrives med faste definitioner. Den har insisteret på, at menneskelivet er underligt – langt mere end vi kan beskrive. Menneskelivet er en gåde og et eksperiment. Menneskelivet beskrives derfor bl.a. med poesi og sang. Højskolebevægelsen undersøger livets gåder og insisterer på, at livet skal bæres af engagement, forundring og livsmod. Den indeholder et krav om, at livsglæden altid har sin ret.

Derfor har folkehøjskolerne en rolle at spille i en demokratisk debat som fx klimadebatten. Den kan sætte debatten ind i et sammenhæng med den enkelte elevs eget liv. Højskoleeieven kan blive fyldt med livsmod, engagement og livsglæde – selv når situationen giver eleven grund til at være

modløs. Folkehøjskolerne kan insistere på *trods* – en trodsig understregning af livsmodet. Thorkild Bjørnvig udtrykte dette trods, da atombomben blev en nærværende trussel: ”Om der svæver dødelig dræ, vil vi dog elske – og plante et træ” (Højskolesangbogen, nr. 210).

At undervise i engagement og livsglæde *med* højskolefag

Hvorfor kan folkehøjskolerne indgyde eleverne engagement og livsglæde? Fordi folkehøjskolerne kan undervise *med* deres fag og ikke kun *i* deres fag. For på en folkehøjskole udbydes der fag, hvor man ikke efterfølgende skal afprøves ved en eksamen. Og mens tilegnelse af videnskabelig viden og kompetencer kan afprøves til en eksamen, så kan der aldrig eksamineres i engagement og livsglæde. Deri ligger en stor forskel på folkehøjskolerne og andre uddannelsesinstitutioner. På højskolerne kan man nok opnå kompetencer og viden inden for forskellige fag, men fagene kan desuden være ’redskaber’ til at forundres over livet og til at vække begejstringen, indignationen og livsmodet.

Klimaet og naturen kan ikke kun beskrives med videnskabens fakta. Naturen kan endvidere indsættes i et sammenhæng med vores eget liv. Engagement og livsmod til at forholde sig til klimaet har større grobund, hvis det vokser ud af en glæde for naturen og et forhold til naturen. Dette kan udfoldes igennem højskolesangen, hvor der gives helt andre beskrivelser af naturen end naturvidenskabens beskrivelser. Naturen kan endvidere udfoldes i højskolefagene – fx i litteraturens og kunstens beskrivelser af naturen eller i friluftslivets direkte erfaring med naturens storhed.

Ikke kun naturen men desuden fællesskabet, historien, samfundet etc. kan gøres vedkommende. På folkehøjskolerne kan vi blive udfordret til at forundres. Denne forundring over livet kan ske i alle skolens fag: i filosofi, musik, idræt, drama etc. Via fagene kan man få øjnene op for det forunderlige i tilværelsen. Forundringen kan være et enestående afsæt til et engagement i livet og i samfundet. Et sådan engagement er guld værd for demokratiet.

Men hvis folkehøjskolerne skal være relevante i en sådan demokratisk dannelse, må den aldrig lukke sig for omverden. Et højskoleophold må ikke blive en hedonistisk hyldelse til livet, hvor eleven blot får erfaringer med selvsmagende livsnydelse og livsglæde. Eleven skal udfordres og engageres til at se livet i større sammenhænge.

Plads til at tumle med livets gåder

Folkehøjskolerne har deres berettigelse. De kan skabe gode betingelser for at tumle med livets gåder. Måske er det folkehøjskolernes håb at insistere på dette – på trods af omverdens fokus på kompetencer og faktuel viden. Folkehøjskolernes opgave bliver til stadighed med livsmod og engagement at udtrykke dette over for omverden.